

Innst. 153 S

(2014–2015)

Innstilling til Stortinget fra næringskomiteen

Dokument 8:13 S (2014–2015)

Innstilling fra næringskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Knut Storberget, Odd Omland, Hege Haukeland Liadal og Arild Grande om å sikre opprinnelsesmerking på mat og opprette en dagligvareportal

Til Stortinget

Sammendrag

Forslagsstillerne mener at regjeringen raskt må få på plass en bedre merkeordning av mat, som sikrer at matvarene i norske butikker blir merket med opprinnelsessted, så forbrukerne ser hvor maten kommer fra.

Forslagsstillerne ser det også som viktig å sikre informasjon til forbrukerne gjennom etablering av en dagligvareportal, i tråd med anbefalingene fra Matkjedeutvalget. Målet med en slik informasjonsløsning skal være å legge til rette for at den enkelte forbruker skal kunne gjøre bedre valg, og bidra til skjerpet konkurranse i markedet.

Følgende forslag fremmes i dokumentet:

- «1. Stortinget ber regjeringen ta initiativ til bedre merkeordninger for mat, som også stiller krav til opprinnelsesmerking på bearbejdede kjøttprodukter og meieriprodukter.
2. Stortinget ber regjeringen etablere en dagligvareportal i tråd med innstillingen fra Matkjedeutvalget i NOU 2011:4.»

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Else-May Botten, Ingrid

Heggø, Lasse Juliussen og Odd Omland, fra Høyre, Frank Bakke-Jensen, Ingunn Foss, Gunnar Gundersen og Ove Trellevik, fra Fremskrittspartiet, Morten Ørsal Johansen, Øyvind Korsberg og Jørund Rytman, fra Kristelig Folkeparti, Line Henriette Hjemdal, fra Senterpartiet, lederen Geir Pollestad, og fra Venstre Pål Farstad, viser til at det de siste månedene har blitt aktualisert en debatt i det offentlige ordskiftet om mattrygghet og forbrukerhensyn, særlig knyttet til antibiotikabruk og -resistens.

Komiteen viser til at det er på denne bakgrunn at forslagsstillerne fremmer et forslag om opprinnelsesmerking av mat og opprettelse av en dagligvareportal.

Komiteen merker seg at forslagsstillerne ønsker at dagligvareportalen skal inneholde sammenlignbar informasjon om næringsinnhold, ingredienser, pris, opprinnelse for produktet, allergener, og hvor varen kan kjøpes

Komiteen viser til at Matkjedeutvalget i NOU 2011:4 anbefalte at næringsdeklarasjon på dagligvarer blir obligatorisk og at opprinnelsesmerking, produsent og produksjonssted skal innføres som en obligatorisk merking, også for kjedenes egne merkevarer.

Komiteen viser til at Landbruks- og matdepartementet, i sitt svar av 27. oktober 2014 (vedlagt), peker på at de generelle merkereglene som følger av EUs nye matinformasjonsforordning vil tre i kraft 13. desember 2014, og at næringsdeklarasjonsreglene treer i kraft 13. desember 2016. Departementet oppgir at de nye merkekravene vil gjøre matmerkingen mer forbrukervennlig med bl.a. krav om skriftstørrelse, opplysning om imitasjonsprodukter, vegetabilsk olje/fett og opprinnelse m.m. De nye kravene til næringsdeklarasjonen stiller krav til innhold, pre-

sentasjon og utforming av næringsdeklarasjonen på matvarene. Departementet oppgir at det nye regelverket for matinformasjon vil gjøre det enklere for forbrukerne å lese og forstå hva maten inneholder.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre ser det som positivt at EUs nye matinformasjonsforordning gjør det obligatorisk å merke flere matvarer med opprinnelsessted. Flertallet ser det imidlertid som bekymringsfullt at det ikke er et krav om å merke bearbejdede kjøttvarer og meieriprodukter, og mener det må tas et initiativ for å innføre også dette som et krav. Flertallet viser til at norske forbrukere i økende grad er opptatt av hvor maten de kjøper kommer fra, og at maten skal være trygg. En undersøkelse utført av Norstat for Forbrukerrådet viser at syv av ti forbrukere mener det er ganske eller veldig viktig med merking av opprinnelsesland på kjøtt og kjøttprodukter. Flertallet ser det som viktig å ta forbrukernes behov for mer informasjon på alvor, og ønsker å legge til rette for dette.

Flertallet ser det som viktig å sikre informasjon til forbrukerne gjennom etablering av en dagligvareportal, som gir sammenlignbar informasjon om næringsinnhold, ingredienser, pris, opprinnelse for produktet, allergener, og hvor varen kan kjøpes. Målet med en slik informasjonsløsning skal være å legge til rette for at den enkelte forbruker skal kunne gjøre bedre og informasjonsbaserte valg, og bidra til skjerpet konkurranse i markedet. Flertallet mener at dette tiltaket, sammen med en bedre merkeordning, vil legge til rette for at det blir enklere for forbrukerne å gjøre opplyste valg basert på kriterier som kvalitet, innhold og pris, men også ut ifra dyrevern og miljøhensyn.

Flertallet mener det er svært viktig med åpenhet, både for å sikre mattrygghet og for å styrke en bærekraftig og etisk forsvarlig matproduksjon. Flertallet mener derfor at en informasjonsportal for dagligvarer både vil fremme økt konkurranse og virke helsefremmende, i tillegg til å gjøre det enklere for forbrukerne å ta etiske og miljøbevisste valg. Flertallet viser til at det er uheldig at innholdsdeklarasjoner fremstår som ufullstendige og både vanskelig å lese og forstå for forbrukerne, og mener tiden er overmoden for at slik informasjon gjøres tilgjengelig digitalt. Flertallet mener en digitalisering av innholdet vil lette hverdagen for mange, og særlig for allergikere og synshemmede.

Flertallet viser til at en dagligvareportal kan øke markedsadgangen til småkålaaktører, som i dag ikke selger sine produkter i de store dagligvarekjedene. Gjennom en informasjonsportal kan disse produktene synliggjøres og dermed etterspørres av for-

bruker. En slik dagligvareportal vil derfor både fremme konkurranse, øke mangfoldet av produkter og bidra til en bedre maktbalanse mellom forbrukere, dagligvarekjeder og produsenter. Ved at informasjonen i portalen er gratis og offentlig tilgjengelig, kan både frivillige organisasjoner og næringsaktører benytte dataene til å utvikle gode forbrukertjenester i ulike digitale formater.

Flertallet påpeker at veiledningskriteriene som legges til grunn, må være i tråd med Helsedirektoratets kostholdsråd, slik at de digitale løsningene ikke skaper tvil om gjeldende anbefalinger. Flertallet mener myndighetene som besitter fagkunnskap innenfor området, bør ha en betydelig rolle i utvikling av informasjonsportalen.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen senest i løpet av 2016 etablere en gratis tilgjengelig informasjonsportal for dagligvarer med nødvendig elektronisk informasjon om varer ment for salg i detaljhandel innen dagligvarer.»

«Stortinget ber regjeringen sørge for å ta initiativ til bedre merkeordninger for mat, som også stiller krav til opprinnelsesmerking på bearbejdede kjøttprodukter og meieriprodukter.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at departementet også peker på at EU-kommisjonens rapport om opprinnelsesmerking av bearbejdede kjøttprodukter viser at forbrukernes interesse for opprinnelsesmerking er tydelig uttalt, men faller dersom det fører til prisstigning.

Disse medlemmer viser til at det er Barne- og likestillingsdepartementet som har uttalt seg om opprettelsen av en dagligvareportal, og at departementet peker på at faren for koordinert adferd blandt selgerne, dvs. prissamarbeid, vil øke betydelig som følge av en nettportal i dagligvaremarkedet som viser pris. Departementet peker også på at det ikke i tilstrekkelig grad er godtgjort at en slik portal vil være samfunnsøkonomisk lønnsom.

Disse medlemmer viser til at Landbruks- og matdepartementet uttaler at utvikling av nye elektroniske systemer i butikker, vekst i netthandel, og nye europeiske regler om matinformasjon til forbrukerne, er forhold som raskt kan endre forutsetningene for å etablere nye tjenester som for eksempel en informasjonsportal for dagligvarer.

Disse medlemmer viser til at landbruks- og matministeren uttaler at hun mener det vil være uklokt på nåværende tidspunkt å sette i gang store IKT-prosjekter med usikre effekter.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet er opptatte av å sikre forbrukerne god og pålitelig informasjon om matvarer. Informasjon om produkter og sammenligning av disse er viktig for at forbrukerne skal ha mulighet til å ta informerte og rasjonelle valg. Disse medlemmer er opptatt av å sikre forbrukerne et større mangfold av mat, og mener dette også må ses i sammenheng med konkurransesituasjonen i dagligvaremarkedet. Disse medlemmer viser til at denne komiteen også behandler konkurransesituasjonen i dagligvaremarkedet gjennom Dokument 8:12 S (2014–2015) og at familie- og kulturkomiteen også behandler forslag om dagligvareportal.

Disse medlemmer er positive til bedre opprinnelsesmerking på mat, og viser til at EUs nye matinformasjonsforordning vil gjøre matmerkingen mer forbrukervennlig. De nye reglene for merking av mat ble nylig en del av norsk rett (13. desember 2014). Disse medlemmer viser til at EU jobber videre med å vurdere nye krav til opprinnelsesmerking på flere områder, og at norske myndigheter må følge dette arbeidet tett.

Disse medlemmer er enige med forslagsstiller i at det er viktig å sikre informasjon til forbrukerne. Disse medlemmer ser behov for en nærmere utredning av de totale kostnadene, også for dagligvarebransjen, ved etablering av en eventuell dagligvareportal. Et helt sentralt spørsmål ved vurderingen av et slikt tiltak er om en dagligvareportal vil kunne føre til koordinering av priser ut til forbruker og svakere priskonkurranse i dagligvaremarkedet. Det vil også være nyttig å vurdere andre virksomme tiltak ut fra samfunnsøkonomisk kost/nytte.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til hvordan man kan sikre god og pålitelig informasjon til forbrukerne om dagligvarer. Stortinget ber regjeringen utrede hvilke konsekvenser og kostnader opprettelsen av en eventuell dagligvareportal vil ha for norske forbrukere.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre og Fremskrittspartiet:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til hvordan man kan sikre god og pålitelig informasjon til forbrukerne om dagligvarer. Stortinget ber regjeringen utrede hvilke konsekvenser og kostnader opprettelsen av en eventuell dagligvareportal vil ha for norske forbrukere.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding I og II fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre.

Komiteens tilråding III fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og ber Stortinget fatte følgende

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen senest i løpet av 2016 etablere en gratis tilgjengelig informasjonsportal for dagligvarer med nødvendig elektronisk informasjon om varer ment for salg i detaljhandel innen dagligvarer.

II

Stortinget ber regjeringen sørge for å ta initiativ til bedre merkeordninger for mat, som også stiller krav til opprinnelsesmerking på bearbejdede kjøttprodukter og meieriprodukter.

III

Dokument 8:13 S (2014–2015) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Knut Storberget, Odd Omland, Hege Haukeland Liadal og Arild Grande om å sikre opprinnelsesmerking på mat og opprette en dagligvareportal – vedlegges protokollen.

Oslo, i næringskomiteen, den 5. februar 2015

Geir Pollestad

leder

Line Henriette Hjemdal

ordfører

Vedlegg

**Brev fra Landbruks- og matdepartementet v/statsråden til næringskomiteen,
datert 27. oktober 2014**

Dokument 8:13 S (2014-2015) Representantforslag fra representantene Knut Storberget, Odd Omland, Hege Haukeland Liadal og Arild Grande om å sikre opprinnelsesmerking på mat og opprette en dagligvareportal

Jeg viser til brev av 22.10.14 fra Næringskomiteen med representantforslag for vurdering.

I representantforslaget foreslås følgende:

1. *Stortinget ber regjeringen sørge ta initiativ til bedre merkeordninger for mat, som også stiller krav til opprinnelsesmerking på bearbeidede kjøttprodukter og meieriprodukter*
2. *Stortinget ber regjeringen etablere en dagligvareportal i tråd med innstillingen fra Matkjedeutvalget i NOU 2011:14*

Til spørsmål nr. 1: Stortinget ber regjeringen ta initiativ til bedre merkeordninger for mat, som også stiller krav til opprinnelsesmerking på bearbeidede kjøttprodukter og meieriprodukter

Som representantene også nevner vil EUs nye matinformasjonsforordning tre i kraft om ikke lenge. Matinformasjonsforordningen ble vedtatt innlemmet i EØS-avtalen på EØS-komiteens møte 24. oktober 2014. De generelle merkeregulene vil tre i kraft 13. desember i år og næringsdeklarasjonsreglene trer i kraft 13. desember 2016. Virksomheter kan allerede nå ta i bruk de nye reglene. De nye merkekravene vil gjøre matmerkingen mer forbrukervennlig med bl.a. krav om skriftstørrelse, opplysning om imitasjonsprodukter, vegetabilsk olje/fett og opprinnelse, m.m. Nye krav til næringsdeklarasjonen stiller krav til innhold, presentasjon og utforming av næringsdeklarasjonen på matvarene. Til sammen vil det nye regelverket for matinformasjon gjøre det enklere for forbrukerne å lese og forstå hva maten inneholder.

EU-kommisjonen avga 17. desember 2013 en rapport om opprinnelsesmerking av bearbeidede kjøttprodukter. Rapporten konkluderer med at selv om forbrukernes interesse for opprinnelsesmerking av produkter med kjøtt som ingrediens er tydelig uttalt, så vil et slikt ønske falle dersom det fører til prisstigning.

Kommisjonen vurderer at innføring av obligatorisk opprinnelsesmerking vil innebære behov for radikale tilpasninger i verdikjeden for mat. Produsentene vil påføres ekstraomkostninger etterfulgt av prisstigninger for forbrukeren. Omfattende endringer

i verdikjeden kan også påvirke konkurranseevnen og handelsstrømmene. Både matprodusentene og offentlige myndigheter vil bli påført økte administrative byrder.

Når det gjelder ytterligere krav om opprinnelsesmerking for meieriprodukter, så pågår det et arbeid i EU-kommisjonen omkring dette.

Jeg ser positivt på at forbrukerne får god informasjon om matens opprinnelse. Fra norsk side har det vært et ønske om styrkede krav til opprinnelsesmerking, noe som nå gjennomføres for flere kjøttslag.

Når det gjelder opprinnelsesmerking av bearbeidede og sammensatte produkter, støtter jeg EU-Kommisjonens tilnærming der de må ivareta en balanse mellom forbrukernes ønske og behov for informasjon og kostnadene og byrdene ved å gjennomføre et slikt regelverk for næringsaktørene og myndighetene. Det må også gjøres en vurdering av hva som i praksis er realistisk å regulere.

Forordningen gir svært begrensede muligheter til å stille egne nasjonale krav om opprinnelsesmerking utover det som spesifikt er regulert i forordningen.

Jeg har derfor ingen planer per i dag om å utarbeide egne norske regler for opprinnelsesmerking av bearbeidede kjøttprodukter eller meieriprodukter. Landbruks- og matdepartementet følger utviklingen i EU tett på dette området.

Til spørsmål nr. 2: Stortinget ber regjeringen etablere en dagligvareportal i tråd med innstillingen fra Matkjedeutvalget i NOU 2011:14

Det er Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD) som har koordineringsansvar for forbrukerpolitikken, og mitt svar er derfor utformet i samråd med og basert på Barne-, likestillings- og inkluderingsministerens tidligere svar på liknende spørsmål fra Stortinget [”Representantforslag 8:82 S (2013-2014) fra representantene Terje Breivik, Abid Q. Raja og Pål Farstad”, og ”Skriftlig spørsmål fra Terje Breivik til landbruks- og matministeren, Dokument nr. 15:727 (2013-2014)”]

På bakgrunn av forslaget i NOU 2011:14 ba Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet Forbrukerrådet høsten 2012 om å utrede saken videre for å fremskaffe beslutningsunderlag for opprettelse av en eventuell dagligvareportal i offentlig regi for forbrukerne. Forbrukerrådets rapport ”Matmakt til forbrukerne – Er dagligvareportal løsningen?” forelå juni 2013.

Dagligvaremarkedet byr på et stort antall variable for mange tusen produkter, og prisene i butikkene endres fortløpende. Datagrunnlaget for en informasjonsportal vil derfor være stort og komplekst. Deresom man får til et samarbeid med de store aktørene i bransjen, med sikte på at informasjon om priser og produkttegnegenskaper kan hentes direkte ut av deres datasystemer, anser Forbrukerrådet at det kan være realistisk å få til en løsning, i form av en nettportal, i løpet av 2-3 år. Utviklingskostnadene for det offentlige vil i følge Forbrukerrådets anslag være om lag 15 millioner kroner, og med årlige driftsutgifter på drøyt 10 millioner kroner. I tillegg vil det påløpe betydelige kostnader for bransjen med å utvikle og tilpasse egne systemer, sikre datakvalitet og ivareta innrapportering.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet valgte i første omgang å innhente synspunkter på Forbrukerrådets forslag fra berørte myndighetsorganer, og Forbrukerrådets rapport ble sommeren 2013 sendt til uttalelse til hhv Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Landbruks- og matdepartementet, i tillegg til Finansdepartementet.

En viktig innvending som ble fremsatt var av konkurransemessig karakter. En nettportal i dagligvaremarkedet, som viser detaljpriser i sanntid for hver enkelt butikk, vil i betydelig grad kunne øke faren for koordinert adferd blant selgerne, dvs. pris-samarbeid. Det er heller ikke i tilstrekkelig grad godt-

gjort at en slik portal vil være samfunnsøkonomisk lønnsom. Forbrukerrådets rapport viste stor usikkerhet om årsaksforhold, konsekvenser, nytte, kostnader og effekter. BLD vurderte derfor at rapporten som sådan ikke var tilstrekkelig som underlag for en beslutning om å sette i gang et så omfattende utviklingsprosjekt i statlig regi.

Etter en samlet vurdering, der Barne-, likestillings- og inkluderingsministeren la vekt på de konkurransefaglige innvendingene, graden av kompleksitet og usikkerhetsmomentene som Forbrukerrådets rapport inneholdt, samt de relativt betydelige kostnadene, ble konklusjonen våren 2014 at videre arbeid med en dagligvareportal ikke skulle prioriteres. Dette ble formidlet til Stortinget fra BLD i revidert nasjonalbudsjett mai 2014.

Utvikling av nye elektroniske systemer i butikker, vekst i netthandel, og nye europeiske regler om matinformasjon til forbrukerne, er forhold som raskt kan endre forutsetningene for å etablere nye tjenester som for eksempel en informasjonsportal for dagligvare. Jeg tror derfor det vil være uklokt på nåværende tidspunkt å sette i gang store IKT-prosjekter med mange usikre effekter.

Jeg er opptatt av åpen tilgang til fakta og sannferdige data om matvarer på det norske markedet, både for forbrukerne og markedsaktørene. Målet med nye elektroniske informasjonsløsninger må være både å legge til rette for at den enkelte forbruker skal kunne gjøre bedre valg, og bidra til skjerpet konkurranse i markedet.

